

บทความวิชาการ (Academic Article)

การประยุกต์แนวทางการรู้ทางเศรษฐกิจในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย THE APPLICATION OF ECONOMIC LITERACY IN THE ECONOMICS CURRICULUM OF THAI BASIC EDUCATION

Received: March 19, 2019

Revised: May 5, 2019

Accepted: May 16, 2019

จตุพล ส้างวังเลาว์^{1*}

Jatupol Sangwanglao^{1*}

¹คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Faculty of Education, Chulalongkorn University

*Corresponding Author, E-mail: jatupol.s@chula.ac.th

บทคัดย่อ

แนวทางการรู้ทางเศรษฐกิจเป็นแนวคิดที่การกล่าวขึ้นในสังคมไทย ตั้งแต่การเริ่มประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เนื่องด้วยการสนับสนุนแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเป้าประสงค์หลักเพื่อให้เข้าใจนิยามและขอบข่ายของแนวทางการเรียนรู้เท่าทันเศรษฐกิจ และแนวทางเบื้องต้นในการนำแนวทางการรู้มาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนเศรษฐศาสตร์ สำหรับหลักสูตรในประเทศไทย ซึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่โครงสร้างสามารถนำแนวทางการรู้ทางเศรษฐกิจมาประยุกต์ใช้ผ่านการสอนในรูปแบบต่างๆ เช่น การสอนผ่านกรณีศึกษา การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ซึ่งแนวทางการสอนดังกล่าวเป็นแนวทางที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจแก่นแท้ของเนื้อหาผ่านประสบการณ์จริงที่นักเรียนได้เรียนรู้ ความรู้ของนักเรียนจะเป็นความรู้ระยะยาว และนักเรียนสามารถนำความรู้ไปตัดสินใจกับปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งตอบสนองเป้าหมายสูงสุดของแนวทางการรู้ทางเศรษฐกิจที่มุ่งสร้างให้นักเรียนเป็นพลเมืองผู้เท่าทันทางเศรษฐกิจ (Economic Literate Citizenship)

คำสำคัญ : การรู้ทางเศรษฐกิจ เศรษฐศาสตร์ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

Economic Literacy is one of the disciplinary concepts becoming popular because of the twenty-first century skills concept. The main purpose of this article is to present the definition and scope of economic literacy accompanied by the application of economic literacy in Thai classroom. The present curriculum, the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008), can be easily included economic literacy seeing that the concept of standards-based curriculum is compatible with the literacy idea. Also, indicators in the curriculum also reflect the behaviours which students should be showed towards each concept. Using economic literacy enhances experiential learning and decision making through various ways of teaching such as case-based learning, problem-based learning and role playing. As a final, the economic literate citizenship, which is the goal of economic literacy, can be cultivated among students.

Keywords: Economic Literacy, Economics, Basic Education

บทนำ

ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ (Literacy) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่การประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จนถึงปัจจุบันที่มีการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้ปรับปรุงหลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้บางส่วน ทั้งนี้ เพื่อให้ตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน แม้ว่าการปรับปรุงหลักสูตรในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นการปรับปรุงเฉพาะสาระภูมิศาสตร์ แต่การปรับปรุงในครั้งนี้ได้สร้างความสำคัญโดยมีการนำแนวคิดการเรียนรู้ (Literacy) มาประยุกต์ใช้ในหลักสูตรอย่างเป็นทางการ โดยสาระภูมิศาสตร์ใช้แนวคิดการเรียนรู้ทางภูมิศาสตร์ (Geo-Literacy) เป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาความรู้ของผู้เรียน โดย National Geographic (as cited in Jantra, 2018, p. 2) ได้ให้นิยามการเรียนรู้ภูมิศาสตร์ คือ “ความสามารถในการให้เหตุผลเกี่ยวกับระบบโลกและความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงที่มีผลต่อการคิดและการตัดสินใจในอนาคต” ซึ่งการปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าวได้ก่อให้เกิดชุดความคิดใหม่ในการจัดการเรียนการสอนภูมิศาสตร์และทำให้การเรียนรู้ภูมิศาสตร์นั้นเป็นการเรียนรู้อย่างเป็นกระบวนการผ่านการคิดวิเคราะห์และการลงมือปฏิบัติมากขึ้น

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นการเรียนรู้เชิงกระบวนการมากขึ้น คำถามหลักในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา คือ การนำชุดแนวคิดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสังคมศึกษาสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมศึกษา ทั้ง 4 สาระที่เหลือ คือ 1) ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม 2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม 3) เศรษฐศาสตร์ และ 4) ประวัติศาสตร์เป็นไปได้อย่างไร หากจะนำ

แนวคิดการรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ควรเลือกแนวคิดการรู้แบบใดมาสนับสนุนการเรียนรู้สังคมศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดการรู้ (Literacy) และแนวคิดหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards-based Curriculum) นั้น หากวิเคราะห์ด้วยปรัชญาทางการศึกษาแล้ว แนวคิดการรู้และหลักสูตรอิงมาตรฐานมุ่งเน้นถึงทักษะที่จะเกิดขึ้นกับตัวนักเรียน นักเรียนสามารถนำทักษะดังกล่าวเป็นความรู้พื้นฐานอันเป็นความต้องการของสังคมที่ต้องการปลูกฝังให้นักเรียนมี นำมาใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและทักษะดังกล่าวสามารถติดตัวและต่อยอดในระดับสูงได้ ซึ่งแนวคิดทั้งสองนั้นอยู่ในปรัชญาการศึกษา Social Efficacy Ideology (Schiro, 2013) เหมือนกัน ดังนั้นการใช้แนวคิดการรู้กับหลักสูตรอิงมาตรฐาน จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งปรัชญาการศึกษาที่ได้กล่าวไปนั้นจะได้อธิบายถึงรายละเอียดต่อไปในหัวข้อถัดไป

สาระเศรษฐศาสตร์เป็น 1 ใน 5 สาระที่มีการกำหนดขอบเขตของวิชาชัดเจนครั้งแรกในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในหลักสูตรพุทธศักราช 2524 ซึ่งเนื้อหาที่เป็นสาระที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์จะครอบคลุมอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น หลังจากหลักสูตรดังกล่าว มโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ได้ขยายครอบคลุมถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและประถมศึกษา ซึ่งทำให้นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต้องเรียนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยข้อสันนิษฐานในการปรับหลักสูตรเศรษฐศาสตร์เนื่องจากการกำหนดของมาตรฐานในแต่ละสาระ ประกอบกับแนวคิดโลกาภิวัตน์ที่มีผลต่อการศึกษาจึงทำให้ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรของประเทศให้มีความทันสมัยและทันต่อสถานการณ์มากขึ้น นอกจากนี้ หลักสูตรดังกล่าวยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Levstik and Tyson (2010) ว่าการสอนเศรษฐศาสตร์ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จะทำให้นักเรียนเข้าใจภาพรวมของการศึกษาเศรษฐศาสตร์เพิ่มมากขึ้น

เนื่องจากแนวคิดการรู้ได้กลายเป็นแนวโน้มที่สำคัญในการศึกษาไทย งานเขียนชิ้นนี้จึงเสนอกรอบแนวคิดการรู้ทางเศรษฐกิจ (Economic Literacy) ซึ่งหลายประเทศได้ใช้เป็นกรอบในการกำหนดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ในประเทศเหล่านั้น และแท้จริงแล้วแนวคิดการรู้ทางเศรษฐกิจเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนเป็นระยะเวลายาวนาน แต่การเสนอชุดความคิดดังกล่าวในสังคมไทยยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก นอกจากนี้จากคุณลักษณะพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชุดความรู้เกี่ยวกับการรู้ทางเศรษฐกิจสามารถสอดแทรกเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทยได้

มโนทัศน์พื้นฐานของเศรษฐศาสตร์

แม้ว่ามโนทัศน์ของเศรษฐศาสตร์บรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสังคมไทยเป็นระยะเวลามากกว่า 30 ปี ครูสังคมศึกษาในยุคปัจจุบันยังคงไม่เข้าใจมโนทัศน์ เป้าหมายพื้นฐาน และแนวทางการจัดการเรียนรู้สาระเศรษฐศาสตร์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สำหรับนิยามทางเศรษฐศาสตร์มีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านให้คำนิยามของเศรษฐศาสตร์ โดย Mankiw (2008, p. 4) ได้ให้นิยามเศรษฐศาสตร์ว่าเป็น “การศึกษาที่มุ่งเน้นถึงการเน้นการจัดการเกี่ยวกับความขาดแคลนที่เกิดขึ้นใน

สังคม โดยมุ่งเน้นปฏิสัมพันธ์ของบุคคล และวิถีคิดของผู้เรียนที่มีต่อประเด็นทางเศรษฐกิจนั้นๆ” จากนิยามดังกล่าว เศรษฐศาสตร์จึงเป็นมากกว่าชุดความรู้ที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ แต่เศรษฐศาสตร์เป็นการฝึกการคิดของนักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น Peterson (2013) ได้ให้นิยามว่า การเรียนเศรษฐศาสตร์เป็นการเรียนแบบโน้ตค้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในฐานะของบุคคลที่อยู่ในสังคม โดยใช้ประสบการณ์ของตนเองในการเลือกและการตัดสินใจ จากนิยามเกี่ยวกับมโนทัศน์ของเศรษฐศาสตร์ของผู้เชี่ยวชาญทางการสอนเศรษฐศาสตร์ทั้งสองท่านชี้ให้เห็นว่า การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ต้องมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดทักษะพร้อมกับมโนทัศน์พื้นฐาน

Johnson (2010) ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐศาสตร์และการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาว่าเศรษฐศาสตร์สนับสนุนเป้าหมายของวิชาสังคมศึกษา โดยเมื่อนักเรียนเรียนรู้เนื้อหาเศรษฐศาสตร์แล้ว นักเรียนจะมีความเข้าใจทางเศรษฐศาสตร์ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมโดยผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งกระบวนการผลิต การบริโภคในชีวิตประจำวัน และสามารถประเมินสถานการณ์ทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานความรู้ดังกล่าว นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาเป้าหมายของประเภทพลเมืองที่ Miller (1991) นำเสนอไว้ 3 ประเภท คือ พลเมืองที่มีความรู้ พลเมืองที่มีทักษะ และพลเมืองที่พิจารณาคุณค่าของความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย เศรษฐศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญในการสร้างพลเมืองที่น่าเสนอไปไว้ข้างต้น นอกจากนั้นด้วยการกำหนดกรอบความคิดพื้นฐานของการสร้างวิชาสังคมศึกษา ซึ่งตามเกณฑ์ดังกล่าวเศรษฐศาสตร์ได้ตอบสนองเกณฑ์พื้นฐานของวิชาสังคมศึกษาได้ทุกข้อ

การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ภายใต้แนวคิดการศึกษาที่ใช้หลักสูตรอิงมาตรฐาน Levstik and Tyson (2010) กล่าวว่า วิชาเศรษฐศาสตร์ที่ใช้สอนในหลักสูตรดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มหลัก คือ วิชาเศรษฐศาสตร์ที่ไม่ได้บูรณาการกับสังคมศึกษา (Separated Subject) และวิชาเศรษฐศาสตร์ที่บูรณาการอยู่ในสังคมศึกษา (Integrated Subject) โดยในประเทศไทยได้ประยุกต์หลักสูตรจากสหรัฐอเมริกา ทำให้การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ของประเทศไทยอยู่ภายใต้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม โดยธรรมชาติของสาระเศรษฐศาสตร์ เนื้อหาดังกล่าวสามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาพลเมืองของชาติ เช่นเดียวกันกับเป้าหมายของสังคมศึกษา (Baidon & Damico, 2011)

Mankiw (2008) ได้นำเสนอว่า มโนทัศน์เศรษฐศาสตร์ที่จำเป็นต้องให้ผู้เรียนรู้นั้น ประกอบด้วยกันทั้งหมด 10 หลักการ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก โดยกลุ่มแรกจะเกี่ยวกับการตัดสินใจในระดับบุคคล โดยตัวอย่างมโนทัศน์ในกลุ่มนี้จะเกี่ยวข้องกับต้นทุนค่าเสียโอกาส ความขาดแคลน เป็นต้น ต่อมาสำหรับมโนทัศน์กลุ่มที่สอง จะมุ่งเน้นเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมีมโนทัศน์เกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กลไกราคา ระบบตลาด และการแทรกแซงทางเศรษฐกิจของรัฐบาล เป็นต้น และกลุ่มที่ 3 เกี่ยวกับภาพรวมทางเศรษฐกิจ นั่นคือ เศรษฐกิจภาคการคลัง และเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ เป็นต้น แม้ว่าเนื้อหาทั้ง 3 กลุ่มจะเป็นมโนทัศน์ทั่วไปในการสอนเศรษฐศาสตร์ทุกระดับชั้น ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา แต่มโนทัศน์ดังกล่าวเหล่านี้สามารถมาปรับให้เหมาะสมในการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ซึ่ง Saunders (1994, pp. 43-44) ได้ให้ข้อเสนอว่า ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ที่ทุกคนจำเป็นต้องรู้ ต้องแบ่งออกเป็น 7 มโนทัศน์ คือ “ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรทางเศรษฐศาสตร์

(Marginal Analysis) การพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependence) การแลกเปลี่ยน (Exchange) ผลผลิตภาพ (Productivity) เงิน (Money) และตลาดและราคา (Market and Price)” จากมโนทัศน์ดังกล่าวสามารถสังเกตได้ว่าทั้ง 7 มโนทัศน์นั้นสามารถเกิดการเรียนรู้ผ่านสิ่งที่เกิดขึ้นจริงอยู่ในสังคม โดยหากนักเรียนมองอย่างรอบด้าน นักเรียนก็จะสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์เหล่านี้ได้

การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย

การจัดเลือกเนื้อหาและจัดเนื้อหาในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทยนั้นได้นำมโนทัศน์ทางเศรษฐกิจที่เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในฐานะศาสตร์ครั้งแรกในโลกตะวันตกมาใช้ในการศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจในบริบทของสังคมไทยและสังคมโลก โดย Walstad and Soper (1991) จำแนกมโนทัศน์ของเศรษฐศาสตร์ออกเป็น 6 กลุ่มหลัก ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับสภาชาติสหรัฐอเมริกา (American National Council) ได้เสนอไว้ โดยมีมโนทัศน์ทั้ง 6 กลุ่มนี้ได้ตรงกับเนื้อหาในหลักสูตรวิชาเศรษฐศาสตร์ ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวในบริบทของประเทศไทยนั้น กระจายอยู่ตามความเหมาะสมและช่วงวัยของนักเรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งในประเทศไทยทางผู้เขียนได้สรุปลงในวิทยานิพนธ์เรื่อง A Comparative Study of Curriculum Content of Economics Education in Thailand and Australia ว่าเป็นแนวคิด Expanding Environmental Curriculum โดยลักษณะหลักสูตรดังกล่าวนี้จะเรียนรู้สิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียนที่สุด เพื่อให้นักเรียนมองมโนทัศน์ดังกล่าวเป็นมโนทัศน์ที่จับต้องได้ และเข้าใจแนวคิดพื้นฐานที่อยู่รอบตัวของนักเรียน จากนั้นจึงค่อยๆ ขยายชุดมโนทัศน์ดังกล่าวไปสู่กรอบความคิดระดับชุมชน ประเทศ ทวีปและโลก ตามลำดับ ซึ่งจากแนวคิดนี้เนื้อหาของสาระเศรษฐศาสตร์ได้มีการวางเนื้อหาและกำหนดชุดกรอบความคิดไปในลักษณะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาภาคบังคับตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในหลักสูตรของประเทศไทย (Sangwanglao, 2018)

ประเด็นถัดมาที่ต้องมุ่งเน้นทำความเข้าใจก่อนจะนำแนวคิดการรู้มาใช้ คือ ปรัชญาการศึกษาที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรแกนกลาง (Curriculum Ideology) ในโลกใบนี้การแบ่งแนวคิดปรัชญาการศึกษาประกอบด้วยหลายชุดความคิดตามผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ในบทความนี้จะใช้ชุดความคิดของ Schiro (2013) ซึ่งได้นำเสนอแนวคิด Schiro's Four Philosophies แม้ว่าในเป้าหมายของหลักสูตรจะนำเสนอให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ (Learner-centered Ideology) แต่แท้จริงแล้วเป้าหมายหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้น เพื่อสร้างความเรียบร้อยในสังคม (Social-efficacy Ideology) ดังนั้น หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรนี้จึงมีลักษณะดังกล่าวด้วย (Sangwanglao, 2018) นอกจากนี้ ชุดความรู้ดังกล่าวนี้เป็นชุดความคิดที่สร้างให้คนมีความสำนึกและเข้าใจความเป็นพลเมืองของชาติที่ต้องดำรงอยู่ในโลกนี้ ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในข้อ “ดำรงความเป็นไทยในกระแสโลกาภิวัตน์” (Ministry of Education, 2008, p. 10) โดยแนวคิดดังกล่าวนี้ยังทำให้แนวคิดพื้นฐานทางหลักสูตรที่มุ่งเน้นสังคมมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ด้วยโครงสร้างของหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards-based Curriculum) การสอนเศรษฐศาสตร์นั้นสามารถยืดหยุ่นได้ตามแนวคิดหลักในแต่ละโรงเรียนที่จะถอดชุดความรู้ของหลักสูตร เพื่อนำไปใช้ประยุกต์ในชั้นเรียน

เศรษฐศาสตร์ อย่างไรก็ตาม เนื้อหาของเศรษฐศาสตร์ในยุคปัจจุบันนั้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการผสมผสานระหว่าง มโนทัศน์ที่เป็นมโนทัศน์กลางในหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ความรู้เกี่ยวกับ เศรษฐศาสตร์จุลภาค ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์มหภาค โดยนักการศึกษาไทยไม่นำความรู้ทั้งหมดมาทำ การเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ชุดความรู้ที่นักสังคมศึกษาในประเทศไทยเลือกมาใช้ในการเรียนการสอน เป็นชุดความรู้ที่นักการศึกษาไทยเห็นว่าเป็นชุดความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เมื่อนักเรียนเหล่านั้นกลายเป็นผู้ใหญ่ที่ขับเคลื่อนสังคมไทยในอนาคต (Issarangkul Na Ayutthaya & Anuntavorasakul, 2011) สำหรับชุดความรู้อีกชุดหนึ่งที่มีการบรรจุอยู่ในสาระเศรษฐศาสตร์ คือ มโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจไทย ซึ่งมักจะประกอบด้วยความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจชุมชนและสหกรณ์และแนวคิดในการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศโดยชุดความรู้ดังกล่าวถูกรวบรวม เพื่อเป็นการสร้างเสริมพลเมืองที่มีความเป็นไทย แต่ก็สามารถดำรง ตนอยู่ในภาวะการเปลี่ยนแปลงที่มีความรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่ง คือ ชุดความรู้ดังกล่าวเป็น ชุดความรู้ใหม่ที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรสังคมศึกษาภายหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ในปีพุทธศักราช 2540 ดังนั้น การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย พยายามทำให้ความรู้ทั้งสองนั้นปรากฏชัดเจนอยู่ในหลักสูตรและให้ นักเรียนเรียนควบคู่ เพื่อให้ นักเรียนเข้าใจมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ในแง่ของการเป็นกระบวนการโลกาเทศาภิวัตน์ (Glocalization)

แนวคิดเรื่องการรู้ทางเศรษฐกิจ

แนวคิดการรู้ทางเศรษฐกิจในประเทศไทยเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและความจำเป็นในโลกปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายในการเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ คุณลักษณะ และทักษะที่จำเป็นที่นักเรียนจะต้องใช้ เพื่อเป็นส่วนที่ สำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจในอนาคต แม้ว่าแนวคิดการรู้ทางเศรษฐกิจเป็นแนวคิดที่มีอยู่ในโลกใบนี้มาเป็น ระยะเวลากว่าครึ่งศตวรรษ แต่แนวคิดดังกล่าวยังไม่มีมีการนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมในสังคมไทย เนื่องจากการเรียน การสอนเศรษฐศาสตร์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาสังคมศึกษา ในยุคก่อนการใช้หลักสูตรอิงมาตรฐานมีขอบเขต ของเนื้อหาที่ไม่ชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะเป็นเพียงแค่หัวข้อย่อยที่บูรณาการอยู่ใน ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ สำหรับมโนทัศน์เศรษฐศาสตร์นั้น เริ่มมีการเรียนเนื้อหาที่เป็นเศรษฐศาสตร์ในรายวิชา ส504 สังคมศึกษา 4 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ดังนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันแนวคิดการรู้ทางเศรษฐกิจ (Economic Literacy) จึงจำเป็นต้องมีการอภิปราย เพื่อให้เข้าใจมโนทัศน์พื้นฐานเกี่ยวกับการรู้ดังกล่าว

นิยามของการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจนั้นมีการศึกษาหลายท่านพยายามให้คำนิยามดังกล่าว โดย Lietz and Kotte (2000) เสนอคำนิยามของการรู้ทางเศรษฐกิจ คือ การเข้าใจมโนทัศน์พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ จากแนวคิด ดังกล่าวสามารถสังเกตเห็นว่า การรู้ทางเศรษฐกิจนั้นไม่สามารถแยกจากการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ในการเรียนการสอนใน ชั้นเรียนทางปกติ Chytilova (2018) ได้เสนอแนวคิดดังกล่าวว่า การตรวจสอบของผลกระทบของการเรียนการสอนทาง เศรษฐศาสตร์ ซึ่งนิยามทั้งสองนั้นได้เน้นไปสู่กระบวนการ เพื่อสร้างความเข้าใจในการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ในโลกปัจจุบัน สำหรับนิยามดังกล่าวข้างต้น Asaria and Rebeck (2012) ได้พยายามชี้เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจว่า เป็นปัจจัยนำเข้าที่ให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อเตรียมนักเรียนให้เป็นผู้บริโภค แรงงาน ผู้ประกอบการ

และพลเมืองที่รู้เท่าทันทางเศรษฐกิจ ซึ่งแท้จริงนิยามสุดท้ายเกี่ยวกับการรู้ทางเศรษฐกิจมีความสอดคล้องกับสองนิยามดังกล่าวในลักษณะของการสร้างความชัดเจนเกี่ยวกับการรู้ทางเศรษฐกิจ

เป้าหมายพื้นฐานในการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ในโลกปัจจุบัน การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาพลเมืองที่รู้เท่าทันทางเศรษฐกิจ (Economic Literate Citizenship) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน โดยการมุ่งเน้นให้ผู้เรียนส่งเสริมทักษะทางด้านการคิดและสร้างความรู้ความจำ เพื่อให้มีพื้นฐานในการสร้างความเข้าใจและตีความเศรษฐกิจต่างๆ ในโลกปัจจุบัน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของนักเรียน ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นกำลังหลักทางสังคมในอนาคต (Remmele & Seeber, 2012) หากวิเคราะห์จากเป้าหมายดังกล่าวนี้ การรู้ทางเศรษฐกิจจะมีจุดเน้นใหญ่ 2 ส่วนสำคัญ คือ การเข้าใจสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอยู่ในปัจจุบัน ในส่วนนี้การรู้ทางเศรษฐกิจจะทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่บนโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง และการเตรียมความพร้อมในการสร้างคนเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีมักจะทำให้ผู้คนสามารถดำรงชีวิตในอนาคตได้อย่างมีความสุข

การสร้างการรู้ทางเศรษฐกิจนั้นนับว่ามีความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม การรู้ทางเศรษฐกิจไม่สามารถพัฒนาได้ภายในระยะเวลาอันสั้น แต่ต้องใช้ระยะเวลาและกระบวนการพัฒนาอย่างเหมาะสม โดยแนวทางการพัฒนาการรู้ทางเศรษฐกิจนั้น Miller (1991) ได้นำเสนอว่าการพัฒนาต้องแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับตนเอง นั่นคือ การเรียนรู้เกี่ยวกับการเงินส่วนบุคคล (Personal Finance) และระดับที่สอง คือ เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเขานิยามว่าการเรียนรู้การเงินส่วนบุคคลจะส่งผลโดยตรงให้การเข้าใจเศรษฐกิจในองศ์รวมสามารถพัฒนาได้ง่ายและสะดวกมากขึ้น ซึ่งแท้จริงแล้วหลักการที่ Miller เสนอนั้นมีความสอดคล้องกับแนวทางการสร้างสาระเศรษฐศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาในลักษณะ Expanding Environmental Curriculum ที่เริ่มต้นจากการศึกษาจากสิ่งที่ใกล้ตัวแล้วขยายขอบเขตไปชุมชน สังคม ประเทศ และโลกตามลำดับ

การรู้ทางเศรษฐกิจและความสัมพันธ์กับสาระต่างๆ ทางสังคมศึกษา

การรู้ทางเศรษฐกิจ (Economic Literacy) เป็นหนึ่งในการรู้แขนงสาระวิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หากวิเคราะห์ชุดความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาแล้วนั้น การรู้ในกลุ่มสาระนี้ประกอบด้วยความรู้ต่างๆ ได้แก่ การรู้ทางศาสนา (Religious Literacy) การรู้ทางการเมือง (Political Literacy) การรู้ทางเศรษฐกิจ (Economic Literacy) การรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) การรู้ทางประวัติศาสตร์ (Historical Literacy) การรู้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Literacy) และการรู้ทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy) โดยพื้นฐานความรู้การรู้ดังกล่าวนี้ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในโลก

ความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม มักจะต้องทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับภาพรวมของสังคมอย่างเป็นองค์รวม อย่างไรก็ตาม มนุษย์ไม่สามารถที่เข้าใจความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง (Fact) ในโลกใบนี้ได้ทั้งหมด ดังนั้น การนำแนวความคิดการรู้ประเภทความรู้เฉพาะศาสตร์มาใช้ในการจัดระเบียบชุดความรู้เป็นไปด้วยความถูกต้องและชัดเจนมากขึ้น ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ผ่านกระบวนการกิจกรรมที่ส่งเสริมการรู้มาใช้ในการสร้างความรู้และตัดสินใจต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่อยู่รอบตัวของผู้เรียนในอนาคตบนพื้นฐานของเหตุผล และความเหมาะสม ดังที่ Baidon and Damico (2011) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับสังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 ว่าเป็นการสร้าง

ความรู้เท่าทันใหม่ ผ่านชุดความรู้ทางสังคมศาสตร์ ผ่านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการเรียนการสอน เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองโลกและสร้างพลเมืองที่มีใจใฝ่การคิดวิเคราะห์ ดังนั้น การรู้ทางเศรษฐกิจ การรู้ทางการเมือง และการรู้อื่น ๆ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชั้นเรียนสังคมศึกษา เพื่อสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงและรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ อีกทั้งเป็นผู้ที่ตัดสินใจต่อสถานการณ์ต่างๆ บนหลักของเหตุผล

การประยุกต์การสอนการรู้ทางเศรษฐกิจในชั้นเรียนสังคมศึกษาในประเทศไทย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่ยึดหยุ่นในการจัดการศึกษาในห้องเรียน แม้ว่าหลักสูตรแกนกลางจะกำหนดชุดความรู้ผ่านตัวชี้วัด แต่หลักสูตรนี้ไม่ได้กำหนดแนวทางการสอนอย่างชัดเจนว่ามีวิธีการจัดการเรียนอย่างไรบ้าง มีเขียนเพียงแค่ว่าเป้าหมายของหลักสูตรว่าเป็นการจัดการศึกษาศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยหลักสูตรดังกล่าวมีความแตกต่างกับหลักสูตรในหลายๆ ประเทศที่ได้ให้วิธีการจัดการเรียนการสอนในแต่ละวิชาไว้อย่างชัดเจนว่า ภายในรายวิชาดังกล่าวครูควรจัดการเรียนการสอน โดยวิธีการสอนใดและรูปแบบการสอนใดได้บ้าง เช่น หลักสูตรรายวิชาพลเมืองศึกษาของเวียดนามได้กำหนดแนวทางการสอนในรายวิชาว่าต้องใช้กระบวนการสืบสอบ (Inquiry-based Learning) การเรียนรู้แบบวิธีร่วมมือร่วมพลัง (Collaborative Learning) และการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) (Ministry of Education and Training, 2018)

จากความแตกต่างดังกล่าวทำให้การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้ทางเศรษฐกิจในบริบทของประเทศไทยสามารถกระทำได้โดยพิจารณาวิธีการสอนและรูปแบบการสอนที่มีความหลากหลาย แต่อย่างไรก็ตาม Stambler (2013) ได้ระบุขอบข่ายของนักเรียนที่รู้เท่าทันทางเศรษฐกิจ (Economically Literate Students) ว่าจะต้องประกอบไปด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ความสำคัญว่าต้นทุนทางเศรษฐกิจมีผลต่อชีวิตของนักเรียนอย่างไร และสามารถอธิบายได้ว่าต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ว่ามีผลต่อชีวิตของนักเรียน และแนวทางการพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองที่รู้เท่าทันทางเศรษฐกิจอย่างไร
2. นักเรียนสามารถประเมินค่าวิธีการทางเศรษฐกิจในการผลิตสินค้าและบริการ
3. นักเรียนสามารถระบุแรงกระตุ้นทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการเลือกของบุคคล
4. นักเรียนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ในมิติเศรษฐกิจทั้งในระดับย่อยถึงระดับนานาชาติที่ส่งผลโดยตรงต่อราคาสินค้า
5. นักเรียนสามารถเข้าใจและอธิบายบทบาทของสถาบันทางเศรษฐกิจทั้งภาครัฐและเอกชน
6. นักเรียนเข้าใจบทบาทของผู้ประกอบการทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ในเศรษฐกิจโลกของประเทศที่ตนอยู่

(Stamber, 2013, pp. 6-7)

จากลักษณะองค์ประกอบดังกล่าว การสอนเศรษฐศาสตร์เพื่อส่งเสริมการรู้ทางเศรษฐกิจ จำเป็นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมด้านเนื้อหาและวิธีการสอน โดยวิธีการสอนเพื่อสร้างการรู้ทางเศรษฐกิจสามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย

ลักษณะโดย Laney and Willerson (2016) ได้เน้นย้ำว่าเป้าหมายที่สำคัญที่สุดของการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจต้องสอนให้นักเรียนตัดสินใจบนหลักการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีแนวทางการสอนหลากหลายวิธีที่สามารถทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและสามารถตัดสินใจบนพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ ในบทความนี้ ผู้เขียนขอยกตัวอย่างวิธีการสอนที่สนับสนุนการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจ 3 แนวทางหลัก ดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา

การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษาเป็นหนึ่งในวิธีการสอนที่ครูไทยนิยมนำมาจัดการเรียนการสอนบ่อยที่สุด เนื่องจากการเรียนการสอนกรณีศึกษาทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ และแก้ปัญหาบนพื้นฐานของเหตุผลได้ (Pianjud, 2008) โดยรูปแบบกรณีศึกษานั้นสามารถเป็นได้ทั้งกรณีศึกษาสั้นๆ กรณีศึกษาที่มีความยาวหลายหน้า รวมไปถึงวิดีโอทัศน์และรูปภาพ ล้วนเป็นลักษณะของกรณีศึกษาทั้งสิ้น (Simachokdee, 1999) การเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาเป็นหนึ่งในการพัฒนาการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจได้ เนื่องจากการเรียนทำให้เกิดทักษะการเรียนรู้ที่ใช้ประสบการณ์ของนักเรียนและของเพื่อนในการวิเคราะห์ วินิจฉัยและสังเคราะห์ประเด็นปัญหา ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ในภาพรวมของปัญหาซึ่งแตกต่างกันไปตามมุมมองของแต่ละบุคคลบนพื้นฐานของความเป็นจริง (Pianjud, 2008) โดยข้อสังเกตที่น่าสนใจ คือ กรณีศึกษาอาจจะเป็นกรณีที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นกรณีศึกษาสมมติก็ได้ เพราะต่างก็ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และแก้ปัญหาต่างๆ บนโลกความเป็นจริงได้

ตัวอย่างกรณีศึกษาที่ใช้อาจจะเป็นกรณีศึกษาที่ทำให้นักเรียนได้ตั้งคำถามต่อสิ่งที่เกิดขึ้น นักเรียนได้วิเคราะห์สถานการณ์ผ่านมิติทางเศรษฐศาสตร์ ตัวอย่างเช่น กรณีขามไม้มุกที่ได้รับความนิยมในหมู่วัยรุ่นและการนำขามไม้มุกมาใช้ประกอบอาหารชนิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่ขามไม้มุก ในกรณีนี้นักเรียนจะได้วิเคราะห์ว่าขามไม้มุกกับหลักอุปสงค์-อุปทาน มีความสอดคล้องกันในตลาดหรือไม่ การนำขามไม้มุกมาปรุงอาหารประเภทอื่นๆ ที่ไม่ใช่ขามไม้มุกส่งผลอย่างไรต่อการจ้างงานของคนหรือไม่ ซึ่งส่วนนี้นักเรียนจะได้คิดและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในสังคมโดยใช้หลักเศรษฐศาสตร์ นอกจากนั้นปรากฏการณ์ขามไม้มุกก็ได้สะท้อนแนวคิดการสร้างพลเมืองที่รู้เท่าทันทางเศรษฐกิจ (Economic Literate Citizenship) โดยมีทั้งความรู้ ทักษะและพลเมืองที่นิยมคุณค่าประชาธิปไตย โดยความพลเมืองที่รู้เท่าทันทางเศรษฐกิจนั้นจะต้องมีความรู้ว่ขามไม้มุกนั้นคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร ขามไม้มุกเป็นสินค้าประเภทสินค้าปกติหรือสินค้าด้อย หากบริโภคสินค้าดังกล่าวแล้วจะส่งผลกระทบต่ออย่างไรต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม ส่วนทักษะที่สร้างความเป็นพลเมือง คือ การคิดวิเคราะห์แนวทางการซื้อสินค้า โดยนักเรียนอาจต้องวิเคราะห์ว่าจำนวนเงินที่นักเรียนมีควรบริโภคเท่าไรอย่างไร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ส่วนพลเมืองที่นิยมคุณค่าทางประชาธิปไตยนั้นสามารถสะท้อนได้จากการเข้าแถวเพื่อสั่งขามไม้มุก ซึ่งทั้งความรู้ ทักษะ และคุณค่าความนิยมประชาธิปไตยนั้นทำให้นักเรียนในฐานะผู้บริโภค มีความเข้าใจถึงสิทธิ บทบาทและหน้าที่ระหว่างการซื้อขายขามไม้มุก

โดยสรุป การเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษาส่งเสริมการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจในแง่ของการส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ผ่านกรณีศึกษาที่ให้ไว้โดยใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์ แม้วิธีการดังกล่าวไม่ได้เป็นวิธีการสอนใหม่ แต่วิธีดังกล่าวทำให้นักเรียนฝึกคิดในมิติทางเศรษฐศาสตร์บนฐานคิดที่เกิดขึ้นจริงในสังคมและท้ายที่สุด ครูจะสามารถสร้างนักเรียนให้เป็นผู้มีเหตุผลทางเศรษฐกิจได้

2. การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) เป็นการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนต้องการแก้ปัญหา และให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้เนื้อหาดังกล่าวไปใช้ได้จริง (Taweekunnatham, 2006) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นไปในลักษณะเดียวกันกับ Bae (2009) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางเศรษฐกิจ และการเรียนดังกล่าวทำให้ความรู้ของนักเรียนเป็นการเรียนรู้ระยะยาวและมีความหมาย กระบวนการการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นหนึ่งในกระบวนการที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ ค้นคว้าหาข้อมูลพร้อมทั้งทำให้นักเรียนเข้าใจสภาพแวดล้อมและปัญหาทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของโลกความเป็นจริง โดย Walstad and Soper (1991) ได้ให้ความเห็นว่ากระบวนการสร้างการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเหมือนกับการสร้างตรรกะทางเศรษฐศาสตร์ให้กับนักเรียน ซึ่งสามารถสรุปแนวคิดดังกล่าวทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ความสำคัญและปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยการเรียนรู้ดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจริงในสังคม
2. กำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหาว่าต้องการจะแก้ปัญหาอะไร โดยการแก้ปัญหาดังกล่าวควรใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ใดมาเป็นฐานในการตัดสินใจ
3. วิเคราะห์ผลลัพธ์ของการเลือกวิธีการแก้ไข ผู้เรียนจำเป็นต้องวิเคราะห์ว่าหากผู้เรียนเลือกวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวแล้วประสิทธิภาพในการตัดสินใจเลือกและต้นทุนค่าเสียโอกาสในการเลือกแต่ละประเภทคืออะไร
4. ระดมความคิดเห็นว่าทางเลือกใดตอบสนองเป้าหมายในการแก้ปัญหามากที่สุดเพื่อให้ได้ความคิดและมุมมองที่หลากหลาย
5. ตัดสินใจแก้ปัญหาและวิเคราะห์ว่าการแก้ปัญหาดังกล่าวกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมหรือเป็นไปตามเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

การประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนนี้ นักเรียนสามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนเองมาเป็นประเด็นในการศึกษา เช่น ปัญหาราคาสินค้าราคาสูง นักเรียนต้องเริ่มวิเคราะห์ว่าเพราะเหตุใดราคาสินค้าไม่มีราคาถูก โดยให้นักเรียนวิเคราะห์ทั้งปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในชุมชนและภายนอกชุมชน จากนั้นให้นักเรียนเริ่มวิเคราะห์ว่าเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวที่นักเรียนต้องการจะแก้ปัญหาคืออะไร สิ่งใดจำเป็นที่จะต้องแก้ปัญหาก่อนเพราะสาเหตุใด เช่น นักเรียนต้องการเพิ่มมูลค่าผลผลิตของผลไม้โดยให้ราคาสูงขึ้น จากนั้นให้นักเรียนเริ่มต้นจากปัญหาที่จำเป็นเร่งด่วน โดยให้วิเคราะห์ว่าการเพิ่มราคาสินค้าผลไม้สามารถทำได้โดยวิธีใดบ้าง เช่น การใส่บรรจุภัณฑ์ที่มีความสวยงาม การทำตะกร้าผลไม้เพื่อสุขภาพ เป็นต้น และหากนักเรียนทำวิธีดังกล่าวแล้วจะช่วยแก้ปัญหาได้อย่างไร โดยต้องผ่านการระดมสมองว่าเหมาะสมจริงหรือไม่ ภายหลังจากการระดมสมองแล้วนักเรียนต้องพิจารณาว่าวิธีการดังกล่าวนี้ สามารถแก้ปัญหาในสภาพการณ์จริงมากน้อยเพียงใด จากสถานการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากระบวนการคิดดังกล่าวทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง การเรียนรู้ผ่านกระบวนการดังกล่าวเป็นการเรียนรู้การแก้ปัญหา โดยใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาประยุกต์ใช้ ซึ่งจะเห็นได้ว่านักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการคิดเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมที่สุดบนหลักการของเศรษฐศาสตร์ที่ต้องการให้ทรัพยากรที่มีเกิดประโยชน์สูงสุด หากนักเรียน

ได้ฝึกคิดแก้ปัญหาผ่านกระบวนการเหล่านี้อย่างต่อเนื่องนักเรียนก็จะกลายเป็นพลเมืองที่มีเหตุผลทางเศรษฐกิจ ที่สามารถตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าที่สุดเพื่อให้ทรัพยากรนั้นสามารถมีถึงคนรุ่นหลังได้

3. การเรียนรู้การรู้ทางเศรษฐกิจผ่านกิจกรรมบทบาทสมมติ

การแสดงบทบาทสมมติเป็นการแสดงที่เน้นให้ผู้เรียนแสดงบทบาทของตัวละครนั้นๆ ในสถานการณ์ที่เสมือนจริง ซึ่งผู้เรียนต้องคิดและแสดงอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดตามบทบาทที่ตนได้รับ (Khemmanee, 2010) โดยกิจกรรมการสอนดังกล่าวเน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจว่าเพราะเหตุใดตัวละครนั้นๆ จึงมีความรู้สึกนั้น และกระบวนการคิดในการเป็นคุณนั้นๆ จำเป็นต้องใช้ปัจจัยใดในการเรียนรู้ สำหรับการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมบทบาทสมมติสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้การรู้ทางเศรษฐศาสตร์ โดยให้ผู้เรียนได้สวมบทบาทในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่นักเรียนต้องเรียนรู้เมื่อเขาเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตโดยการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ได้ทำให้นักเรียนได้มองมุมมองต่างๆ ที่นอกเหนือจากสิ่งที่ตนเองเคยเจอในชีวิตประจำวันซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนเข้าใจสังคมและบทบาทของตนเองในฐานะของพลเมืองที่รู้เท่าทันทางเศรษฐกิจมากขึ้น สำหรับการประยุกต์ในการเรียนการสอนนี้สามารถให้นักเรียนจับคู่และสลับกันสวมบทบาทเพื่อให้ให้นักเรียนได้คิดในมุมมองที่แตกต่างกันและแสดงออกมาเป็นรอบๆ เช่น การขึ้นค่าเช่าแผงตลาดสด โดยอาจให้ผู้เรียนได้สวมบทบาทเป็นเจ้าของตลาดสดที่มีความจำเป็นต้องขึ้นราคาเนื่องจากปัจจัยภายนอกบังคับ และพ่อค้าและแม่ค้าผู้เช่าแผงในตลาดสด ซึ่งขายของได้กำไรวันละ 1,000 บาท เมื่อให้นักเรียนแสดงบทบาทสลับกันทั้งสองบทบาทแล้ว จากนั้นให้นักเรียนลองวิเคราะห์สาเหตุของการคิดและแสดงออกของบทบาทต่างๆ โดยใช้หลักคิดและมโนทัศน์ทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนั้นเรียนรู้กระบวนการรู้ทางเศรษฐกิจผ่านกิจกรรมดังกล่าว เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจบุคคลอื่นในฐานะพลเมืองของสังคมได้

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างการรู้ทางเศรษฐกิจนั้นยังสามารถประยุกต์ผ่านแนวทางการสอนอื่นๆ เช่น การอภิปราย สถานการณ์จำลอง การเรียนรู้ผ่านโครงงาน เป็นต้น โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าวนั้น ต้องให้ผู้เรียนเข้าใจมโนทัศน์หลักที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ในแต่ละคาบให้ชัดเจนผ่านกิจกรรมที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน

บทสรุป

แนวคิดเรื่องการรู้ทางเศรษฐกิจเป็นแนวคิดที่จำเป็นในการพัฒนาการเรียนการสอนในปัจจุบัน โดยแนวคิดดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการสร้างพลเมืองที่มีความรู้และเข้าใจโลกทางเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนเหล่านี้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพบนพื้นฐานความรู้ของเศรษฐศาสตร์ ซึ่งการตัดสินใจที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้เพื่อการรู้ทางเศรษฐกิจเป็นการผสมผสานระหว่างการตัดสินใจระยะสั้น (Short-term Decision Making) และการตัดสินใจระยะยาว (Long-term Decision Making) (Lietz & Kotte, 2000) สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำแนวคิดการรู้ทางเศรษฐกิจมาพัฒนาควบคู่กับการเรียนการสอนได้ เนื่องจากลักษณะของหลักสูตรที่ประเทศไทยใช้เป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards-based Curriculum) ที่มีตัวชี้วัด (Indicators) เป็นสิ่งบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่นักเรียนต้องสามารถทำได้ในแต่ละมโนทัศน์ สำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาแนวคิดการรู้สามารถจัดการเรียนการสอนได้หลากหลายแนวทาง ทั้งนี้แต่ละแนวทางการสอนมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน ดังนั้น ครูจำเป็น

จะต้องพิจารณาความเหมาะสมและบริบท รวมถึงธรรมชาติของนักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นพื้นฐานความรู้ โดยในบทความนี้ได้นำเสนอการเรียนรู้การรู้ทางเศรษฐกิจผ่านกิจกรรมกรณีศึกษาและการเรียนรู้ผ่านการใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งเป็นเพียงตัวอย่างในการนำทฤษฎีการรู้ทางเศรษฐกิจมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนเศรษฐศาสตร์

References

- Asaria, C., & Rebeck, K. (2012). Measurement technique of student performance and literacy: College and high school. In Hoyt, G. M. & McGoldrick, K. (Eds.) *International handbook on teaching and learning economics*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Bae, J. (2009). Internet-enhanced Seven-Jump Problem-based Learning: Promoting creativity, economic literacy, and argumentation skills. *Other PBL Series*, 145.
- Baildon, M., & Damico, J. S. (2011). *Social studies as new literacies in a global society: Relational cosmopolitanism in the classroom*. Routledge.
- Buckles, S. (1991). Guidelines for economic content in school programs. In Walstad, W. B., & Soper, J. C. *Effective economic education in the school*. The Joint Council on Economic Education and The National Education Association.
- Chytilova, H. (2018). *Economic literacy and money Illusion: An experimental perspective*. Routledge.
- Issarangkul Na Ayutthaya, W., & Anuntavorasakul, A. (2011). *Seminar on social studies education: lower-secondary level*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Jantra, K. (2018). *Geo-Literacy learning for our planet*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Johnson, A. (2010). *Making connections in elementary and middle school social studies* (2nd ed.). Los Angeles: Sage.
- Khemmani, T. (2010). *Science of teaching: Key concepts for effective design in teaching and learning*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. [in Thai]
- Laney, J. D., & Willerson, A. (2016). Teaching economic literacy and justice. In Henning, M. B. *Innovations in economic education: Promising practices for teachers and students, K-16*. Taylor & Francis.
- Levstik, L., & Tyson, C. (2010). *Handbook of research in social studies education* [electronic resource]. New York: Routledge.
- Lietz, P., & Kotte, D. (2000). *The importance of economic literacy*. Peter Lang Pub.
- Mankiw, N. (2008). *Principles of economics* (5th ed.). Mason, OH: Thomson/South-Western.

- Müller, S. (1991). The case for economics education in the school curriculum. In Walstad, W. B., Soper, J. C. (Eds). *Effective economic education in the school*. The Joint Council on Economic Education and The National Education Association.
- Ministry of Education. (2008). *Basic education core curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)*. Bangkok: Ministry of Education. [in Thai]
- Ministry of Education and Training. (2018). *New Civic Education Curriculum A.D. 2018*. Hanoi: Ministry of Education and Training. [in Vietnamese]
- Peterson, J. (2013). *Economics Education after the Crisis: Pluralism, History, and Institutions*. *Journal of Economic Issues*, 47(2), 401–410. doi:10.2753/jei0021-3624470213
- Pianjud, D. (2008). *The development of a web-based instructional model using collaborative and case-based learning for a Thai subject to develop the value of reasonableness in the sufficiency economy philosophy for grade seven students* (Master thesis). Bangkok: Chulalongkorn University. [in Thai]
- Remmele, B., & Seeber, G. (2012). Integrative economic education to combine citizenship education and financial literacy. *Citizenship, Social and Economics Education*, 11(3), 189-201.
- Sangwanglao, J. (2018). *A Comparative study of curriculum content of economics education in Thailand and Australia* (Master thesis). Pokfulam: The University of Hong Kong.
- Saunders, P. (1994). Global framework for teaching economics. In Walstad, W. *An international perspectives on economics education*. Kluwer Academic Publishers.
- Schiro, M. (2013). *Curriculum theory: Conflicting visions and enduring concerns* (2nd ed.). Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Simachokedee, W. (1999). The effective learning through case study research. *Rungsit Business Review*, 2, 81-84. [in Thai]
- Stamber, L. G. (2013). *Economic literacy: Literacy for the digital age to teach in the K-12 Classroom*. Retrieved From https://pier.macmillan.yale.edu/sites/default/files/files/Global%20Youth%20in%20the%20Digital%20Age/13_%20ECONOMIC%20LITERACY.pdf
- Taweekunnatham, W. (2006). Problem-based activities. In Panich, W. (Eds.) *Selected articles for social studies educators*. Bangkok: Faculty of Education, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Walstad, W. B., & Soper, J. C. (1991). *Effective economic education in the school*. The Joint Council on Economic Education and The National Education Association.